

- nie przewidziano weta do ustawy budżetowej,
- ograniczono możliwość rozwiązywania Sejmu przez wprowadzenie tzw. konstruktywnego wotum nieufności (pod rządami Małej Konstytucji rozwiązanie Sejmu było możliwe w przypadku uchwalenia wotum nieufności przy jednoczesnym nie powołaniu premiera).

Reasumując:

- po pierwsze - system organów państwowych Rzeczypospolitej Polskiej, co najmniej od uchwalenia

Małej Konstytucji w 1992r. oparty jest ponownie na zasadzie podziału władzy,

-po drugie - zgodnie ze specyficznym rozumieniem podziału władzy utrzymywanym w polskim prawie konstytucyjnym, władza ustawodawcza zachowuje przewagę nad władzą wykonawczą,

- po trzecie - przewaga władzy ustawodawczej nie oznacza jej nadrzędności.

© 2012 р. Кшиштоф Екхардт

Вища Школа Права і Адміністрації, Перемишль-Жешув (Польща)

ПРИНЦИП ПОДІЛУ ВЛАДИ У ПОЛЬСЬКИХ КОНСТИТУЦІЯХ*

Система державних органів Республіки Польщі, щонайменше від часу ухвалення Малої Конституції в 1992 році, опирається знову на принцип поділу влади. Згідно зі специфічним розумінням поділу влади, котрий утримується у польському конституційному праві, законодавча влада зберігає перевагу над виконавчою владою. Перевага законодавчої влади не означає її верховенства.

Основою аналізу кожного державного устрою є виокремлення функцій, котрі він виконує і пов'язаних з ними принципів його організації. Виокремлення функцій держави, наближених до становлення права, управління і судочинства появилось ще у стародавніх часах [1], проте тільки в XVII ст. появилася постулат їх розподілу між окремими органами.

Ідея розподілу влади пов'язана з намаганням захистити природні права людини. Джон Локк – англійський мислитель і політик [2], спостерігаючи формування після перемоги «хвалебної революції» нового відношення до виконавчої влади, прийшов до висновку, що цю мету можна досягнути шляхом виділення у кожній державі законодавчої влади, уповноваженої для «становлення для всіх прошарків і кожного члена суспільства прав, котрі визначають принципи поведінки» [3], виконавчої, завдання котрої полягає у «виконанні державних прав всередині суспільства по відношенню до його членів» [3, s.268], та федеральної, котра опікується «безпекою й інтересами загалу на зовні» [3, s.268]. Законодавча влада повинна перебувати окремо, натомість виконавча і федеративна можуть знаходитися в одних руках [3, s.267-268]. Це, на думку Локка, призведе до виключення спокуси «людської слабкості перехватити владу» [3, s.266], спокуси того, що може статися, коли б „ці самі особи, котрі виконують владу творення прав, зосереджували б у своїх руках владу їх ви-

конання» [3, s.266]. У відповідно діючій спільноті, особи, котрим довірено законодавчу владу, після виконання своєї функції «розходяться і підпорядковуються правам, які вони створили. Це становить для них нове сильне зобов'язання, щоб, створюючи право, вони мали на увазі суспільне добро» [3, s.266]. Законодавча влада за своєю природою є головною, бо той, хто встановлює право для іншого, повинен обов'язково бути його очільником [3, s.270]. Це не означає того, що ця влада безапеляційна, не може позбавляти громадян їх природних прав (зокрема права власності), а виконавча влада має право відхиляти ухвалені закони, а отже, можливості негативної участі у творенні права [3, s.270].

Локк був прихильником поміркованої монархії, в котрій монарх виконує виконавчу і федеративну владу. Право відхилення законів повинно було забезпечити йому необхідну незалежність.

Однозначному осудженню англійського мислителя були піддані всі інші намагання виконавчої влади впливати на процес становлення права. Він убачав небезпеку позбавлення законодавчої влади спроможності створювати нею право. Це могло виникнути через відсутність її скликання виконавчою владою. Він вважав, що немає потреби «аби законодавча влада не маючи, що робити, функціонувала без потреби» [3, s.266] (можлива бездіяльність випливає з того, що, на думку Локка, «закони можуть встановлюватися у короткому часі» [3, s.266]). Отож появ-

* Artykuł jest zmodyfikowaną wersją fragmentu monografii pt. *Udział organów władzy wykonawczej w procesie stanowienia ustaw.* – Przemyśl, 2000.

ляється необхідність скликання законодавчої влади (що може зробити тільки перманентно діюча виконавча влада), при чому «або первинна конституція передбачає зібрання і діяльність законодавчої влади в певних часових періодах, а тоді виконавча влада не робить нічого іншого, окрім видачі у відповідній формі міністерських директив, котрі стосуються її вибору і зібрання, або, на розсуд виконавчої влади приймаються рішення про проведення нових виборів, коли події чи стан державних справ вимагають покращення старих, чи становлення нових прав, поправи спричиненої народу шкоди, чи запобігання небезпеці, котра йому загрожує» [3, s.273]. Відповідаючи на питання, що буде тоді, коли виконавча влада, маючи намір ускладнити становлення права, буде ухилятися від скликання законодавчої влади, Локк посилається на принцип первинної влади народу, котрий має право усунути силою таку виконавчу владу.

Певний вилом у представлений ним концепції поділу становлення і виконання права – це інституція монаршої прерогативи, що полягає у діяльності монарха «на власний розсуд для публічного добра, поза правовими положеннями, а інколи всупереч їм» [3, s.279]. Обґрунтуванням для такої прерогативи є недосконалість права, котре не може передбачити і запланувати всього того, що може бути корисне для суспільства [3, s.278]. Варто відзначити, що, на думку Локка, використання прерогатив не є створенням нового права, а тільки «діяльністю для публічного добра поза правовими положеннями» [3, s.283].

Теорія Локка розвинена і збагачена відомим французом Шарлем Монтеск'є [4]. Беручи за основу концепцію попередника, він ділить владу на законодавчу, котра «встановлює право на якийсь час або на завжди, і поліпшує, або усуває ті права, котрі вже існують», виконавчу, котра «оголошує війну й укладає мир, висилає чи приймає посольства, зміцнює безпеку, запобігає нападам» і судову, котра «карає злочини чи розсуджує суперечки підданих» [5].

Монтеск'є, подібно до Локка, вбачає потребу стримуватися, насамперед, від законодавчої влади, а інструментом цього стримування повинна бути «спроможність перешкоджати», тобто право «відхиляти постанови, прийняті кимось іншим» [5, s.240]. «Виконавча влада повинна, отже, взяти участь у законодавстві, «інакше буде швидко «обідрана» зі своїх привілеїв» [5, s.244]. Монарх, котрий виконує владу, не може брати участі в творенні права шляхом «сили встановлення», бо тоді «не було б уже свободи» [5,

s.244], але він повинен володіти «можливістю перешкоджати», щоб «захистити самого себе» [5, s.244]. Взаємне перешкоджання, а тим самим послаблення – це також мета, з котрою Монтеск'є пропонує розділити законодавче тіло на дві палати, що представляють різні інтереси. Інша участь виконавчої влади, відмінна від «перешкоджання» у творенні прав, на думку цього мислителя, не рекомендується. Вона не повинна мати права ініціювати цей процес («не потрібно навіть, щоб вона робила висновки» [5, s.245]), ані права брати участі в розробці тексту права («не може брати участі в вирішенні справ» [5, s.245]).

На погляди Локка і, зокрема Монтеск'є, посилалися і надалі посилаються творці й інтерпретатори конституції, від першої американської з 1787 року по найсучасніші, які були прийняті в постсоціалістичних країнах.

Сучасне розуміння створених ними принципів, звісно, різниться від прообразу, більше того, немає повної згоди щодо їх реального змісту, а, крім цього, часто конституційні декларації, котрі стосуються поділу влади не знаходять підтвердження у системах правового устрою окремих держав [6]. У польській доктрині суперечку викликає вже сама назва теорії, пов'язана з прізвищем Монтеск'є. Термінологічні розбіжності полягають у використанні визначень – принцип «поділу влад» чи «поділу влади» [7]. У період дії Малої Конституції з 1992 року Конституційний Суд визнав більш правильним це друге визначення, як таке, що ліпше підходить до положень конституційного закону і виражає принцип суверенності народу [8]. Такий термін використовує також ст. 10 абзац 1 діючої Конституції від 2 квітня 1997 року. Вона схвалює, насамперед, функціональний поділ, тобто факт того, що окремі органи виконують різні функції, але вони представляють єдиного суверена, одну владу, а отже, повинні діяти спільно в основних напрямках розвитку держави. Сучасні конституції намагаються досягнути спільності в діях двома способами [9]. Перший - це створення інструментів, котрі дозволяють кожному виду влади перешкоджати іншим, і, отже, негативно втручатися в їх діяльність. Другий - це облаштування їх знаряддями, що дають можливість взаємно позитивно впливати одне на одного, а цим призвести до співпраці.

Польський законодавець визнав, що наслідком поділу влади є зрівноваження окремих видів влади (ст.10 абзац 1 говорить про «поділ і рівновагу»). Існування такої закономірності - це переважаючий погляд у доктрині, але не єдиний. А. Пулло багаторазово виражав переконання, що

принцип поділу влади не містить у собі постулату рівноваги [10]. На його думку, це два різних правила, а сучасні системи правління являють собою менш або більш оригінальну їх комбінацію [11]. Він звертає увагу, що постулат рівноваги був запозичений від попередньої системи правління, творці Конституції Сполучених Штатів Америки вирішили об'єднати ідеї поділу і рівноваги тільки на підставі негативного досвіду декотрих штатів, котрі раніше у своїх конституціях приймали поділ влади у вигляді чистої сепарації [12].

Іншу інтерпретацію принципу поділу влади прийняв Конституційний Суд. У постанові від 9 листопада 1993 року він заявив (це саме було повторено в постанові від 22 листопада 1995 року): «З принципу поділу влади випливає, що законодавча влада, виконавча і судова поділені, а тому між ними повинна панувати рівновага і вони повинні співпрацювати між собою» [13].

На тлі однозначної конституційної декларації ідеї рівноваги менш суттєвою виглядає проблема її іманентного зв'язку з поділом влади, натомість, проблема значимості реального збалансування влади виглядає більш вагомим. Безсумнівно, слушне твердження про принцип рівноваги, що це більш постулат доктрини, ніж факт, що стверджується емпірично. У практичному застосуванні, зазвичай, домінує один з них, а це наслідок не тільки правових рішень, але й розкладу політичних сил [14]. Іншими словами, рівновага влади не завжди означає еквівалентність влади.

Домінування законодавчої влади обґрунтоване двома способами [15]. Перший – це аргументи, котрі впливають з самої суті законодавства. Напрошується риторичне питання: «чи можна говорити про рівновагу влади, котра становить права і тієї влади, котра цим правом пов'язана і зобов'язана його дотримуватися?» [16]. Другим аргументом є те, що найчастіше тільки законодавча влада має правовий мандат, котрий вона отримує в ході загальних виборів, а якщо нею володіє також Президент, то вона і так нееквівалентна, оскільки не відповідає принципу плюралізму [17].

Класична система парламентарного правління, що опирається на формальну домінацію парламенту над урядом утримувалася у Франції від 1875 року до 1958р. [18]. У доктрині вона поєднувалася з концепцією закону, «як загального волевиявлення», заснованою на поглядах Ж.-Ж. Руссо [19]. Аналіз польських конституційних рішень приводить до висновку, що в усіх конституціях, котрі приймають принцип поділу, законодавча влада була привілейованою.

Здається, що домінацію виконавчої чи судової влади важко узгодити з представленим у них способом розуміння цього принципу [20]. Ще в Конституції 3 травня з 1791р принцип рівноваги не проводився послідовно. Згідно з дотеперішньою польською практикою, основна влада перебуває в руках законодавчої влади [21]. Конституція Польської Республіки з 1921 року також перше місце у системі державних органів відводила парламенту. Це впливає як з самого змісту, так і з окремих її положень. Для забезпечення переваги законодавчої влади вона пішла навіть далі ніж французькі конституційні закони з 1875 року, котрі служили для неї взірцем [22]. У Конституції РП з 1935 року принцип поділу влади замінено принципом повної та неподільної влади Президента (ст. 2). Метою творців цього основного закону було створення одного центру влади, котрий був би головним і гармонізуючим фактором діяльності органів Держави [23]. Нездоланим було питання прийняття чи ні принципу поділу влади наступним конституційним актом, Малою Конституцією з 1974 року.

У доктрині можна зустріти три погляди – від повного визнання існування поділу шляхом погляду (котрий має найбільше прихильників) про впровадження в систему поділу влади нових елементів, котрі були передвісником зміни ладу, до переконання про повне відхилення поділу влади Малою Конституцією з 1974 року [24].

Немає жодних сумнівів, що у практиці державного устрою, в наслідок існуючого розкладу політичних сил, дуже помітним було відходження від принципу поділу влади. У 1952-1989 роках формально діяв принцип верховенства Сейму. Основна реформа державного устрою, проведена 22 липня 1952 року відкинула принцип поділу влади, котрий вбачався його творцям «штучним і невідповідним з принципами демократизму» [25]. Конституція ПНР опиралася на радянській конституції з 1936 року, на визнанні однорідності характеру та структури державної влади, реалізованої за допомогою представницьких органів. У такій системі верховний орган «немає собі рівного, котрий займає еквівалентну позицію державного устрою, не володіє також інструментами взаємного стримування органів, котрі займають основне місце у системі державних органів» [26].

7 квітня 1989р. внаслідок порозуміння, досягнутого в ході засідань круглого столу відновлено Конституцію з 1952 року [27]. Вкотре справа прийняття та дії принципу поділу влади стала дискусійною. Творці відновлення конституції заявляли про свою прихильність до неї, але в те-

ксті Конституції не вмістили її [28]. Ба більше, з одного боку, залишилася в силі ст. 20 Конституції, що передбачала основну роль Сейму («Верховним органом державної влади є Сейм ПНР»), а з другого боку, цей верховний орган міг бути розпущений Президентом, і це з причин, визначених дуже загально і нечітко [29] (ст.30 абзац 2 у зв'язку зі ст. 32 абзац 5).

Наступний новий закон від 28 грудня 1989р., зокрема впровадження принципу правової держави дозволило по-іншому поглянути на ці записи, але не виключило всіх сумнівів стосовно дії принципу поділу влади. У предметній літературі були розбіжні погляди на цю тему. Частина доктрини на чолі з Й. Закшевською визнала, що даний принцип «є основною складовою правової держави» [30], і тому достатньо буде декларації про прийняття принципу правової держави, щоб визнати, що Конституція передбачає систему державних органів на принципі поділу влади [31]. Таку позицію зайняв також Конституційний Суд, бо ще до ухвалення Малої Конституції з 1992 року в постанові охарактеризував Республіку Польщу як державу, що опирається на принцип поділу влади [32].

Іншу думку виразив, наприклад, В. Соколевич, котрий піддав сумніву погляд, що правова держава повинна опиратися своєю структурою на трійстому поділі влади [33]. Проти того, що принцип поділу влади є принципом функціонування демократичної держави, більш рішуче виступили Ф. Семеньський [34], А.Гвіждж [35] і неодноразово А. Пулло [36], котрий наголосив, «що не можна одного визначення замінювати іншим в розумінні правової держави, бачити, наприклад, верховенство народу, місцевого самоврядування, поділу влади, незалежного судочинства і т.д.» [37].

Конституційні нововведення з 1989 року внесли, без сумніву, нову філософію правління, нові механізми, котрі дозволяють виконавчій владі впливати на законодавчу (вето, право розпускати Сейм і т.д.), але основна зміна в царині взаємовідносин між законодавчою і виконавчою владою тоді ще не відбулася [38]. Сейм надалі мав домінуючу позицію, що, окрім інших аргументів, можна тлумачити також намаганням утримувати особливий ранг парламентарної палати, обраної шляхом угоди, котра гарантувала політичну перевагу попередньо правлячим силам [39]. Парадоксально звучить те, що з принципу правової держави можна усунути аргументи на користь переваги парламенту. Згідно з новим законом від 28 грудня 1989 року, це повинна була вчинити «демократична» держава, що, як по-

мітив В. Соколевич [40], відповідає конституційному верховенству Народу, котрий реалізує свою волю за посередництвом представників, обраних до Сейму і Сенату, внаслідок чого виникає природна перевага цих органів.

Конституційний Закон від 17 жовтня 1992р. повністю впровадив принцип поділу влади. Законодавець не використав цього терміну безпосередньо, але в ст. 1 однозначно визначив поділ: «Органами Держави в галузі виконавчої влади є Сейм і Сенат Республіки Польщі, а в галузі виконавчої влади Президент Республіки Польщі і Рада Міністрів, а в галузі судової влади – незалежні суди.» Мала Конституція зміцнила виконавчу владу, (змінити спосіб призначення і відкликання уряду, ввела інституцію видачі розпоряджень) наказів на основі закону, надзвичайний порядок прийняття законів, можливість проведення референдуму Президентом і т.д.), але, попри це, не змінила попереднього розуміння поділу влади, що передбачає переваги законодавчої влади [41]. Насамперед у силі залишилися ст. 2 абзац 2 Конституції з 1952 року, котра визначає представниками Народу тільки органи виконавчої влади. Тут можна визнати законодавчою помилкою невідповідність у системі конституційного права [42], але керуючись припущенням раціональності законодавця, треба скоріш віднести до цього, як до бажання підкреслення особливої ролі Парламенту. П. Сарнецький звертає увагу на декотрі особливі рішення, котрі ілюструють тезу про специфічне, привілейоване «ставлення» до Парламенту Малої Конституції [43]. Ідеться про обов'язкове повідомлення Сейму і Сенату також про нові міжнародні договори, котрі не вимагають закону про повноваження для ратифікації (ст.33 абзац 1), заміну Президента у випадку звільнення посади Маршалом Сейму (ст. 49), згоду Сейму на продовження надзвичайного стану (ст. 37 абзац 1). Він наводить також аргумент, котрий свідчить про перевагу Сейму, підтверджену в період дії Малої Конституції ухвалою Конституційного Суду, котра наказує визнати його регламент самостійним джерелом певних прав Сейму відносно інших державних органів, зокрема уряду [43, s.11]. На фоні принципу поділу влади це правило може стосуватися тільки створення регламентом організаційно-процедурних рамок для реалізації обов'язків, визначених конституційними чи законними положеннями, але, без сумніву, вказує на «першочерговість» Сейму у системі державних органів [44]. Конституція з 1997року передбачає в ст. 112, що регламент Сейму встановлює, серед іншого, правила «способу

виконання (...) обов'язків державних органів палатою» Це підтвердження попереднього розуміння ролі регламенту, а зокрема диференціації між «накладанням обов'язків» і «визначенням способу їх виконання» [45].

Більшість проектів конституції, поданих Конституційній Комісії Народних Зборів згідно з Законом від 23 квітня 1992 року про процедуру підготовки й ухвалення Конституції (Дзєнник Ужєндови № 67, поз.336, Дзєнник за 1994 рік № 61 позн. 251), передбачали принцип поділу влади. Виняток становили два партійні проекти: Конфедерації Незалежної Польщі та спільний проект Польського Стронніцтва Людового (аграрної партії) та Унії Праці [46]. Перший однозначно відмовлявся від поділу влади на користь верховенства Сейму РП, що складався з Президента, Депутатської Палати І Сенату (ст. 5). Другий, не декларуючи розподілу влади, надавав перевагу однопалатному парламенту (ст. 60 абзац 1), але, поза тим, утримував систему виконання влади «у цій самій концепції, що більшість проектів» [47]. Це майже загальне схвалення поділу влади серед ініціаторів проекту зовсім не означає, що конституційні дебати з цього приводу були простими. Виявилось, що вже саме розуміння поділу влади не є однозначним, не тільки серед членів Конституційної Комісії, але також серед експертів, котрі використовували її оцінки [48]. Проте першочерговим предметом дискусії була позиція парламенту у структурі державних органів, (а отже, знову дилема: чи вона еквівалентна/ рівноправна в порівнянні з іншими органами, чи домінуюча), а також позиція Президента у структурі виконавчої влади.

Як ми вже згадували, Конституція від 2 квітня 1997 року безпосередньо виражає волю підтримки устрою не тільки згідно з принципом поділу, а також принципом рівноваги законодавчої, виконавчої та судової влади (ст. 10 абзац 1). Однак аналіз тексту всієї Конституції наводить на думку про те, що принаймні дотепер це не означає обов'язковості існування абсолютної рівноваги влад. Скоріш навпаки, з окремих її положень випливає, що перевага законодавчої влади навіть зміцнилася [49]. Про це свідчать, наприклад, такі рішення: практична відмова від інституції делегованого законодавства (єдиний виняток стосується воєнного стану, котрий побудований так, що Сейм зберігає контроль над надзвичайним делегованим законодавством); знижено вимоги щодо більшості, достатньої для відхилення вето президента (з 2/3 до 3/5); не передбачено вето для бюджетного закону; обмежено мож-

ливість розпуску Сейму шляхом введення так зв. конструктивного вето недовіри (під час дії Малої Конституції розпуск Сейму був можливий лише у випадку ухвалення вето недовіри при одночасному не призначенні прем'єра).

Висновки: 1) система державних органів Республіки Польщі, щонайменше від часу ухвалення Малої Конституції в 1992 році, опирається знову на принцип поділу влади; 2) згідно зі специфічним розумінням поділу влади, котрий утримується у польському конституційному праві, законодавча влада зберігає перевагу над виконавчою владою; 3) перевага законодавчої влади не означає її верховенства.

Список літератури

1. Por.Arystoteles, *Polityka*, Warszawa 1964, ks.IV, rozdz. XI,XII,XIII.
2. Por.J.Malarczyk, *Idea konstytucjonalizmu i demokracji parlamentarnej w myśli nowożytnej* (w:) J.Malarczyk (red.) i inni, *Doktrynalne podstawy demokracji konstytucyjnej*, Lublin 1996, s.16.
3. J.Locke, *Dwa traktaty o rządzie*, Warszawa 1991, s. 270.
4. Por.J.Malarczyk, op. cit., s.18.
5. Montesquieu, *O duchu praw*, tom I, Warszawa 1957, s.233-234.
6. Na temat sporów wokół rozumienia zasady podziału władzy zob.A.Pułło, „Podział władzy”, aktualne problemy w doktrynie, prawie i współczesnej dyskusji konstytucyjnej w Polsce, „Przegląd Sejmowy” 1993, nr 3 s. 9-26; a także A.Pułło, *Zasada podziału i równoważenia władzy (Podstawowe dylematy konstytucyjne)*, (w:) „Gdańskie Studia Prawnicze.” *Wybrane zagadnienia nowej Konstytucji*, pod red.A.Szmyta Tom III 1998, s. 30 -41.
7. Por.A.Pułło, „Podział władzy” aktualne ... op.cit., s.19; a także, P.Sarnecki, *Zasada trójpodziału władzy* (w:) *Prawo konstytucyjne*, red. P.Tuleja, Warszawa 1995, s.49.
8. Orzeczenie z dnia 22 listopada 1995r. , (K.19/95) OTK 1995r. cz.II, poz.35, s.135-165.
9. Por.P.Sarnecki, op. cit., s. 49.
10. Por. cytowane wyżej prace tego autora, a także; *O jedno rozumienie podziału władz w nauce prawa konstytucyjnego*, „Państwo i Prawo” 1983, nr 6, s.44; *System prezydencki* (w:) *Konstytucyjne systemy rządów*, red. M.Domagała, Warszawa 1997, s.58; *Zasada podziału i równoważenia władz w Konstytucji i praktyce ustrojowej USA* (w:) *Konstytucja USA 1787 - 1987. Historia i współczesność*, Warszawa 1987, s. 177.

11. A.Pułło, System prezydencki ... op.cit., s.58.
12. A.Pułło, Zasada podziału i równoważenia władz ... op.cit., s. 172-173.
13. K.11/93, OTK 1993, cz.II, poz.37, s.350-367, oraz K.19/95 OTK 1995 cz. II, poz.35, s.135-165.
14. Por.W.Skrzydło, Zasada podziału władz (w:) W.Skrzydło (red.) i inni, Polskie prawo konstytucyjne, Lublin 1997, s.146; także W.Skrzydło: Struktura władz państwowych ... op. cit., s.102.
15. Por.P.Sarnecki, (w:)Komentarz do Konstytucji RP, pod red. L.Garlickiego, Mała Konstytucja, Rozdz. I art. 1, Warszawa 1995, s.7.
16. J.Ciemniewski, Podział władz w „małej Konstytucji” (w:) „Mała Konstytucja” w procesie przemian ustrojowych w Polsce, red. M.Kruk, Warszawa 1993, s.27.
17. Por.W.Sokolewicz, Rozdzielone lecz czy równe ? Legislatywa i egzekutywa w Małej Konstytucji 1992 roku „Przegląd Sejmowy” 1993, nr 1, s.26-27.
18. Mimo, że od zakończenia II wojny światowej był mocno atakowany jako mało skuteczny - zob.W.Skrzydło, Ustrój polityczny Francji, Warszawa 1992, s. 11 i n.
19. Por.E.Gdulewicz, Parlament a rząd w V Republice Francuskiej.Sfera ustawodawcza, Lublin 1990, s.11 i n.
20. Por.P.Sarnecki, (w:) Komentarz do Konstytucji ... op.cit., s.11.
21. Por.A.Ajnenkiel, Polskie Konstytucje, Warszawa 1982 s.67; także, W.Witkowski, Pierwsze konstytucje nowożytne, Lublin 1996, s.28.
22. Por.W.Komarnicki, Polskie prawo polityczne, Warszawa 1922, s. 222-223; na temat pozycji parlamentu wg. Konstytucyjnych ustaw III Republiki zob. J.Stembrowicz, Rząd a parlament w III Republice Francuskiej (Do I wojny światowej), „Studia Prawnicze” 1979, nr 1, s.117-137.
23. Por.A.Paszczudzi, Komentarz do Konstytucji RP z dnia 23 kwietnia 1935r., Lwów-Warszawa 1935, s.8.
24. Por.K.Działocha, Mała Konstytucja z 1947r. (w:) Konstytucje Polskie. Studia monograficzne z dziejów polskiego konstytucjonalizmu, red. M.Kallas, Warszawa 1990, s. 283-284.
25. B.Bierut, O projekcie Konstytucji PRL, Warszawa 1953, s.27.
26. W.Skrzydło, Struktura władz państwowych ... op.cit., s.93.
27. Porozumienia „okrągłego stołu”.Zbiór dokumentów, Warszawa 1989.
28. Por.W.Sokolewicz, Konstytucja wobec ewolucyjnej zmiany ustroju:od dyktatury proletariatu do demokracji parlamentarnej (w:) Studia Konstytucyjne. Tom VIII. Zmiany konstytucyjne a system organów państwa, red.Z.Jarosz, Warszawa 1990, s.37.
29. Por.H.Suchocka, Zasada podziału i równoważenia władz (w:) Zasady podstawowe ... op.cit., s.146-148.
30. J.Zakrzewska, Państwo prawa a nowa konstytucja (w:) Prawo w zmieniającym się społeczeństwie, Kraków 1992, s.327.
31. Por.J.Zakrzewska, Konstytucyjna zasada państwa prawnego w praktyce Trybunału Konstytucyjnego, Państwo i Prawo 1992, nr 7, s. 3-14; M.Pietrzak,Podstawowe instytucje demokratycznego państwa prawnego (w:) Odpowiedzialność konstytucyjna w Polsce, Warszawa 1992, s.19-22; M.Pietrzak, Model demokratycznego państwa prawnego (w:) Studia Konstytucyjne.Tom 7. Teoretyczne problemy państwa. red.S.Zawadzki, Warszawa 1990, s.13 ; J.Ciemniewski, Podział władz w „małej Konstytucji” (w:) „Mała Konstytucja” w procesie ... op.cit., s.23; M.Wyrzykowski, Zasada demokratycznego państwa prawnego (w:) Zasady podstawowe ... op. cit. s.78; M.Wyrzykowski, Legislacja-demokratyczne państwo prawa - radykalne reformy polityczne i gospodarcze (w:) Tworzenie prawa w demokratycznym państwie prawnym, red. H.Suchocka, Warszawa 1992, s. 40 i n.
32. Por. Orzeczenie z dnia 19 czerwca 1992r. (U.6/92), OTK 1992, cz. I, poz. 13, s. 196-210.
33. W.Sokolewicz, Rzeczpospolita Polska - demokratyczne państwo prawne, „Państwo i Prawo” 1990, nr 4, s.24; także W.Sokolewicz, Rozdzielone lecz czy ... op.cit., s.24.
34. F.Siemieński, Głosa do orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego z 19 czerwca 1992r. „Państwo i Prawo” 1993, nr 1, s.111
35. A.Gwiżdż, Głosa do orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego z 17 listopada 1992r. „Przegląd Sejmowy” 1993, nr 1, s.298,
36. A.Pułło, Państwo prawne (uwagi w związku z art. 1 Konstytucji RP), „Studia Iuridica” ,Tom 28 Warszawa 1995, s.123-125; A.Pułło, Z problematyki zasad prawa: idee ogólne w prawie konstytucyjnym, „Przegląd Sejmowy” 1996, nr 1, s.16-17; A.Pułło, Zasada podziału i równoważenia . . . op. cit., s. 37.
37. A.Pułło, Zasady i granice systemu funkcjonowania prawa w ustawodawstwie konstytucyjnym (w:) Studia nad prawem konstytucyjnym, AUW Prawo CCLVII, Wrocław 1997, s.199.
38. Por.W.Skrzydło, Struktura władz państwowych ... op.cit., s.59.

39. Por.H.Suchocka, Zasada podziału . . . op.cit., s. 148.
40. W.Sokolewicz: Rozdzielone, lecz czy równe . . . op.cit., s.27.
41. Por.P.Sarnecki (w:) Komentarz do Konstytucji RP . . . op.cit., s.9-10.
42. Por.C.Grabarczyk, Kilka uwag o zasadzie podziału władzy w obowiązujących przepisach konstytucyjnych (w:) Zagadnienia prawa konstytucyjnego, Łódź 1994, s. 137.
43. P.Sarnecki (w:) Komentarz do Konstytucji RP . . . op.cit., s. 10.
44. Por.L.Garlicki, Regulamin Sejmu w systemie źródeł prawa, „Przegląd Sejmowy” 1994, nr 4, s. 26.
45. Por.P.Sarnecki, Funkcje i struktura parlamentu według nowej Konstytucji, „Państwo i Prawo” 1997, nr 11-12, s.38-39.
46. Por. Komisja Konstytucyjna Zgromadzenia Narodowego. Projekty Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej 1993, Warszawa 1993.
47. Jaka konstytucja ? Analiza projektów konstytucji RP zgłoszonych Komisji Konstytucyjnej Zgromadzenia Narodowego w 1993 roku. Warszawa 1994, s.18.
48. Por.A.Pułło, Zasada podziału i równoważenia . . . op.cit., s.31-42.
49. Por.M.Masternak-Kubiak,J.Trzciński, System rządów w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997r. - analiza kompetencji Sejmu, „Przegląd Sejmowy” 1997, nr 5, s.45-55.

Krzysztof Ekkhardt

PRINCIPLE OF DIVISION OF POWER IN POLISH CONSTITUTION

Summary

The system of state bodies of the Republic of Poland at least, since the adoption of Small Constitution in 1992, is again based on the principle of division of power. According to the specific understanding of the division of power held in Polish constitutional law, legislative power keeps prevalence over executive power. The prevalence of legislative power doesn't mean its supremacy.

Кишиштоф Экхардт

ПРИНЦИП ДЕЛЕНИЯ ВЛАСТИ В ПОЛЬСКИХ КОНСТИТУЦИЯХ

Аннотация

Система государственных органов Республики Польши, по меньшей мере от времени принятия Малой Конституции в 1992 году, опирается снова на принцип деления власти. Согласно специфическому пониманию деления власти, который содержится в польском конституционном праве, законодательная власть сохраняет преимущество над исполнительной властью. Преимущество законодательной власти не означает ее верховенства.